

Η ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Εκατομμύρια άνθρωποι κάθε χρόνο ταξιδεύουν από όλο τον κόσμο για να επισκεφτούν την Αθήνα, την πρωτεύουσα της Ελλάδας. Ο λόγος που κάνει όλους αυτούς τους επισκέπτες να διανύουν χιλιάδες χιλιόμετρα από χώρες μακρινές, όπως η Ιαπωνία, η Κίνα, οι ΗΠΑ κ.ά. είναι βασικά ένας: Η Ακρόπολη των Αθηνών. Το μνημείο του Παρθενώνα που κυριαρχεί στο βράχο της Ακρόπολης, είναι ένα από τα πιο διάσημα και αναγνωρίσιμα μνημεία της ανθρωπότητας. Παρά τις καταστροφές και τις λεηλασίες που έχει υποστεί κατά τη διάρκεια της πολύπαθης ιστορίας του, διατηρεί τη λάμψη του και την αξία του ανά τους αιώνες.

Η επίσκεψη στην Ακρόπολη σε συνδυασμό με την επίσκεψη στο **Νέο Μουσείο της Ακρόπολης**, που βρίσκεται στα νότια του βράχου και που εγκαινιάστηκε τον Ιούνιο του 2009, είναι ο καλύτερος τρόπος για να έρθει κανείς σε επαφή με την αξεπέραστη κλασική ομορφιά και τέχνη της ελληνικής αρχαιότητας.

Ο λόφος της Ακρόπολης στα πολύ παλιά χρόνια

Κατά τη Μυκηναϊκή εποχή (1600-1100 π.Χ.) και τη γεωμετρική περίοδο (11^{ος}-8^{ος} αιώνας π.Χ.) υπήρχε στον λόφο της Ακρόπολης οχύρωση όπου βρισκόταν η κατοικία του βασιλιά.

Από τα μέσα του 8^{ου} αι. π.Χ. υπάρχουν αρχαιολογικές μαρτυρίες για ύπαρξη ιερού στην Ακρόπολη.

Την ίδια εποχή συγκροτήθηκε όλη η περιοχή της Αττικής σε ενιαία πόλη-κράτος. Το γεγονός αυτό οδήγησε στη δημιουργία στην Ακρόπολη ενός μεγάλου θρησκευτικού κέντρου για τη λατρεία της θεάς Αθηνάς, της πολιούχου θεότητας της Αθήνας.

Κατά την αρχαϊκή εποχή (7^{ος}-5^{ος} αι. π.Χ.), σύμφωνα με την επικρατέστερη θεωρία, υπήρχαν δύο ναοί: ο αρχαϊκός Παρθενώνας και ο αρχαίος ναός που βρισκόταν στη θέση του Ερεχθείου.

Η κλασική Ακρόπολη

Μετά τους νικηφόρους Περσικούς Πολέμους, η Αθήνα και η Ακρόπολη είχαν υποστεί πολλές ζημιές, ύστερα από την καταστροφή της πόλης από τον Ξέρξη το 480 π.Χ.

Μέσα σε λίγα χρόνια όμως, η Αθήνα αναδείχτηκε σε ηγέτιδα πόλη και σε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο όλου του ελληνικού κόσμου. Κατά το β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. τέθηκε σε εφαρμογή από τον Περικλή, τον ηγέτη της αθηναϊκής δημοκρατίας, ένα μεγάλο οικοδομικό πρόγραμμα που περιλάμβανε 12 ναούς και άλλα μνημειακά οικοδομήματα σ' όλη την

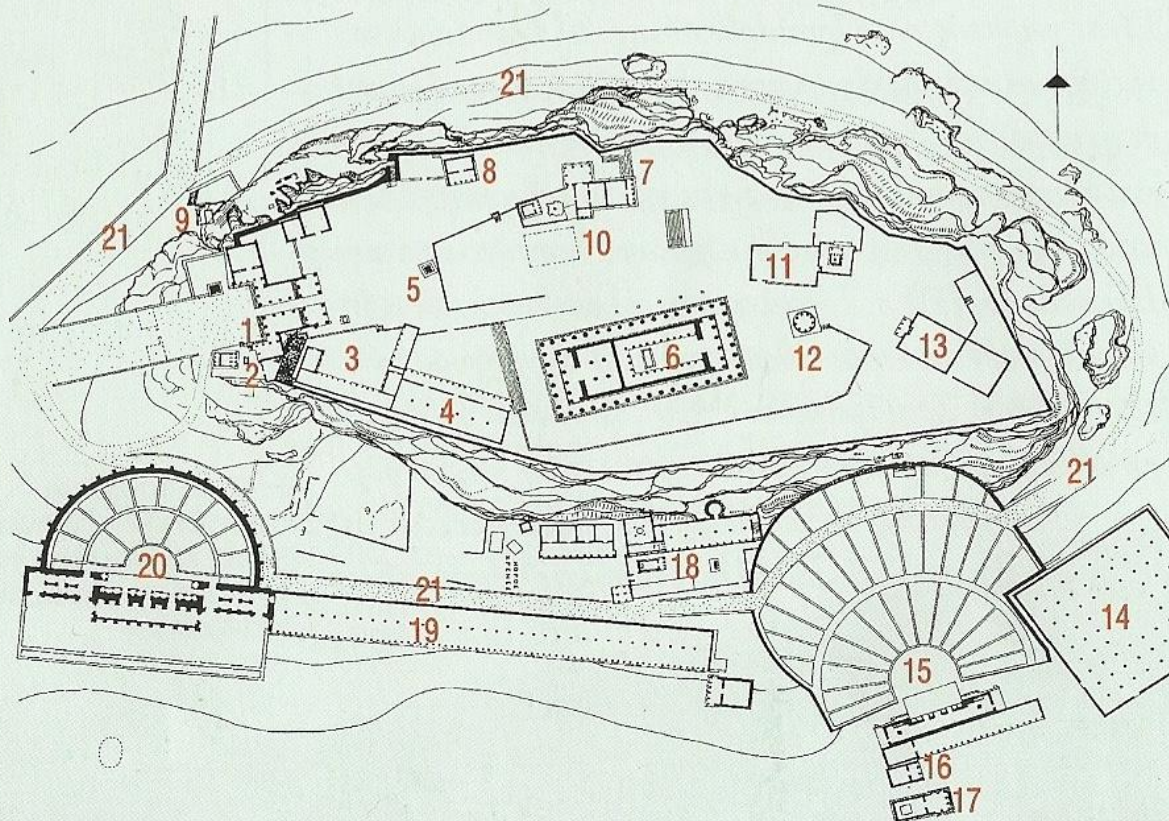
Αττική. Επίκεντρο της οικοδομικής δραστηριότητας ήταν ο ιερός βράχος της Ακρόπολης.

Το νέο τείχος που περιέβαλε τον βράχο μεγάλωσε την επιφάνεια στην κορυφή του λόφου της Ακρόπολης σε 34 στρέμματα. Το έδαφος ισοπεδώθηκε με τη μεταφορά χιλιάδων τόνων χώματος. Μέσα σε τέσσερις δεκαετίες, από το 447 έως το 406 π.Χ. κατασκευάστηκαν οι τρεις ναοί της προστάτιδας θεάς Αθηνάς: Ο Παρθενώνας, το Ερεχθείο και ο ναός της Αθηνάς Νίκης. Επίσης, ως είσοδος στα ιερά της Ακρόπολης, χτίστηκαν τα Προπύλαια.

Ήταν μια εποχή κατά την οποία συνέπεσαν πολλές ευνοϊκές συγκυρίες, όπως :

- Το δημοκρατικό πολίτευμα.
- Ο ενθουσιασμός και το όραμα ενός ολόκληρου λαού για δημιουργία μετά από νικηφόρους πολέμους.
- Η παρουσία σπουδαίων ηγετών.
- Τα άφθονα οικονομικά μέσα.
- Η συνύπαρξη εμπνευσμένων δημιουργών με άριστους τεχνίτες.

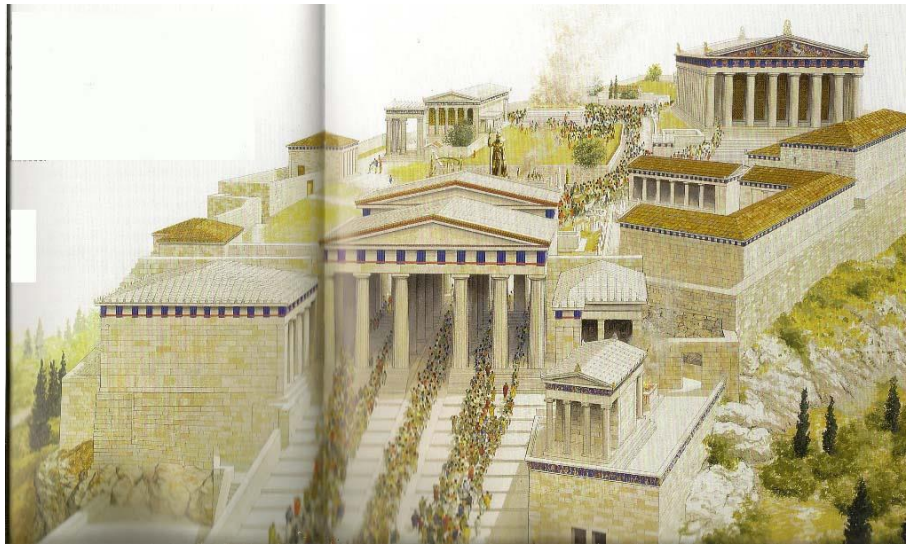
Τα οικοδομήματα της Ακρόπολης είχαν ως στόχο από τη μια να αποδώσουν τιμή στη θεά Αθηνά και από την άλλη να εξυμνήσουν και να αναδείξουν το ηρωικό παρελθόν και τα επιτεύγματα των Αθηναίων, μια περίοδο που η πόλη της Αθήνας διεκδικούσε την πανελλήνια ηγεμονία της. Ο Περικλής ανέδειξε την Αθήνα στη μεγαλύτερη δύναμη της εποχής. Στα επιτεύγματά του συμπεριλαμβάνονται τα μεγάλα έργα στην Ακρόπολη, που έκαναν την Αθήνα πνευματικό κέντρο της αρχαιότητας και αιώνιο σύμβολο της κλασικής τέχνης. Δίκαia ο 5^{ος} αιώνας π.Χ. ονομάστηκε «χρυσός αιώνας του Περικλή».

Ποια είναι τα «φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά» της Ακρόπολης;

- Ο Παρθενώνας, το μεγαλύτερο από τα κτήρια που οικοδομήθηκαν και το τελειότερο, ίσως, αρχιτεκτονικό έργο που έγινε ποτέ.
- Τα πολυάρθιμα αναθήματα, συνήθως αγάλματα στημένα πάνω σε βάθρα, που ήταν διάσπαρτα στο χώρο της Ακρόπολης. Ανάμεσά τους δέσποζε το ορειχάλκινο άγαλμα της Αθηνάς Προμάχου, ύψους 12 μέτρων, έργο του Φειδία. Αυτό συναντούσε ο επισκέπτης μόλις διέσχιζε τα Προπύλαια. Το σύνολο αποτελούσε ένα σωστό «μουσείο υπαίθριας γλυπτικής».
- Το Ερέχθειο, ένας πολλαπλός ναός ιωνικού ρυθμού, που στέγασε πολλές προγενέστερες και νεότερες λατρείες.
- Τα Προπύλαια, η μνημειακή είσοδος στο χώρο της Ακρόπολης.
- Ο ναός της Αθηνάς Νίκης χτισμένος έξω από τα Προπύλαια, πάνω σε ένα προμαχώνα.
- Κάτω από τον ιερό βράχο έσφυζε η ζωή της πόλης. Βόρεια της Ακρόπολης αναπύχθηκε το εμπορικό και διοικητικό κέντρο, η Αρχαία Αγορά. Στη νότια πλευρά αναπύχθηκαν οι τέχνες, χτίστηκαν θέατρα και ωδεία. Ανάμεσα στο κέντρο της πόλης και την Ακρόπολη υπήρχε μια ζώνη με ιερά και δημόσια κτίσματα. Ένας περιφερειακός δρόμος, ο «Περίπατος», περιέτρεχε το βράχο.

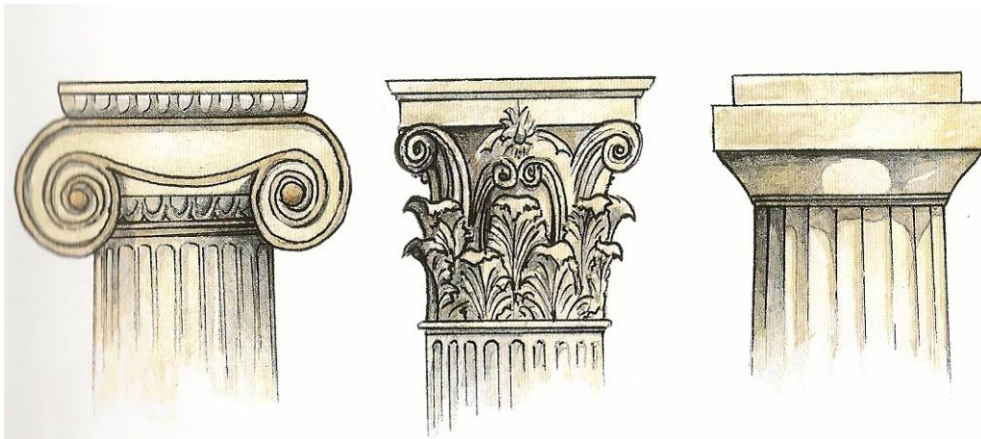
Υπόμνημα: 1. Προπύλαια, 2. Ναός Αθηνάς Νίκης, 3. Ιερό Βραυρωνίας Αρτέμιδος, 4. Χαλκοθήκη, 5. Άγαλμα Αθηνάς Προμάχου, 6. Παρθενώνας, 7. Ερέχθειο, 8. Αρρηφόρειο, 9. Κλεψύδρα, 10. Αρχαίος ναός Αθηνάς Πολιάδας, 11. Ιερό Διός Πολιέως, 12. Ναός Ρώμης και Αυγούστου, 13. Ιερό Πανδίωνος, 14. Ωδείο του Περικλή, 15. Θέατρο Διονύσου, 16-17. Αρχαίος και νεότερος ναός του Διονύσου Ελευθερέως, 18. Ασκληπιείο, 19. Στοά Ευμένη, 20. Ωδείο Ηρώδη του Αττικού, 21. Περίπατος.

Τα οικοδομήματα του ιερού βράχου της Ακρόπολης

Τα Προπύλαια

Οικοδομήθηκαν από το 437 έως το 432 π.Χ. Ήταν ένα έργο που χρησίμευε και χρησιμεύει ακόμα ως είσοδος στο χώρο της Ακρόπολης. Αν και τα Προπύλαια δεν είχαν γλυπτό διάκοσμο όπως οι ναοί, είχαν επιβλητικότητα μεγάλου ναού. Οι κίονες των Προπυλαίων ήταν δωρικού ρυθμού, όπως και του Παρθενώνα.

ιωνικός ρυθμός

κορινθιακός ρυθμός

δωρικός ρυθμός

Ο ναός της Αθηνάς Νίκης

Οικοδομήθηκε από το 432, με διαλείμματα λόγω του Πελοποννησιακού Πολέμου, και ολοκληρώθηκε το 421.

Ο μικρός σε μέγεθος ναός της Αθηνάς Νίκης είναι χτισμένος σε υπερυψωμένο προμαχώνα στα δεξιά της εισόδου των Προπυλαίων. Η Αθηνά Νίκη στην οποία ήταν αφιερωμένος ο ναός, ήταν αυτή που

συμπαραστεκόταν στους Αθηναίους κατά τις πολεμικές τους επιχειρήσεις, η θεά που χάριζε στους Αθηναίους πολεμικές νίκες. Ήταν ο πρώτος ναός ιωνικού ρυθμού που χτίστηκε στην Αθήνα.

Το Ερεχθείο

Οικοδομήθηκε από το 421, με διαλείμματα λόγω του Πελοποννησιακού Πολέμου και ολοκληρώθηκε το 406 π.Χ. Το κτίριο αποτελείται από τρεις διαφορετικούς όγκους και διαθέτει τέσσερις όψεις με διαφορετικές στέγες και κιονοστοιχίες.

Πήρε το όνομά του από τον μυθικό ήρωα Ερεχθέα ή Εριχθόνιο που, σύμφωνα με το μύθο, έσωσε την Αθήνα από λιμό. Αν και ο ναός του Ερεχθείου υπολείπεται σε ακτινοβολία του Παρθενώνα, ήταν ο σημαντικότερος ναός στην Ακρόπολη, γιατί εκεί φυλασσόταν το πανάρχαιο, από ξύλο ελιάς, άγαλμα της θεάς Αθηνάς, στο οποίο κάθε τέσσερα χρόνια τοποθετούσαν το νέο πέπλο των μεγάλων Παναθηναίων.

Εκτός από την Αθηνά, στο ναό του Ερεχθείου λατρεύονταν ο Δίας, ο Ποσειδώνας και ο Ήφαιστος. Οι λατρείες αυτές είχαν σχέση με τα «ιερά μαρτύρια» δηλαδή με τα σημάδια της θεϊκής παρουσίας στον ιερό βράχο, όπως η ελιά της Αθηνάς, τα ίχνη από την τρίαίνα και το νερό του Ποσειδώνα, τα σημάδια από τον κεραυνό του Δία που σκότωσε τον Ερεχθέα κ.ά.

Ο πιο γνωστός γλυπτός διάκοσμος του Ερεχθείου είναι οι Καρυάτιδες, έξι κόρες ύψους 2,20 μ. που ως κίονες (κολόνες) στηρίζουν τμήμα από τη στέγη του ναού. Οι πέντε αυθεντικές Καρυάτιδες εκτίθενται πλέον στο Μουσείο της Ακρόπολης, ενώ στο Ερεχθείο έχουν τοποθετηθεί αντίγραφά τους. Η έκτη «κόρη» βρίσκεται στο Βρετανικό Μουσείο.

Ο Παρθενώνας

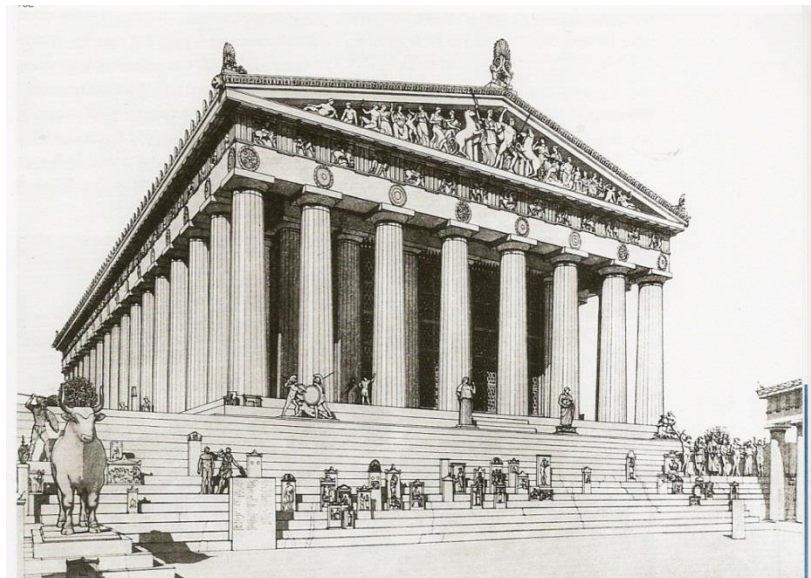
Οικοδομήθηκε από το 447 έως το 432 π.Χ.

Ο Παρθενώνας, ο ναός της Αθηνάς Παρθένου, είναι το κορυφαίο επίτευγμα της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής, το χαρακτηριστικότερο έργο του χρυσού αιώνα του Περικλή και ένα από τα τελειότερα δημιουργήματα του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ως αρχιτέκτονες του ναού ορίστηκαν από τους Αθηναίους ο Ικτίνος και ο Καλλικράτης, ενώ τη γενική εποπτεία του έργου είχε ο γλύπτης Φειδίας, ο οποίος είχε δημιουργήσει το μεγάλο ορειχάλκινο άγαλμα της Αθηνάς Πρόμαχου το 460 π.Χ. για να τιμηθεί η νίκη στον Μαραθώνα. Το άγαλμα ήταν τοποθετημένο αμέσως μετά την είσοδο των Προτυλαίων.

Σύμφωνα με τις επιγραφές που έχουν διασωθεί, οι εργασίες για τον Παρθενώνα άρχισαν το 447 π.Χ. με την κοπή των πρώτων μαρμάρων στα λατομεία του βουνού της Πεντέλης. Μέσα σε δέκα χρόνια το κτίριο είχε περατωθεί, ενώ μέχρι το 432 είχε τοποθετηθεί ο γλυπτός διάκοσμος στα αετώματα, στις μετόπες και στη ζωφόρο.

Ο Παρθενώνας είναι ένα μεγάλο έργο το οποίο, σε αντίθεση με τα έργα άλλων πολιτισμών της αρχαιότητας, δεν υπηρετεί τη δόξα του ηγεμόνα, ούτε αποφασίζεται από τον ίδιο και οι υπήκοοι δουλικά εκτελούν. Αντίθετα πρόκειται για ένα έργο που προήλθε από την κοινή θέληση και την απόφαση της εκκλησίας του δήμου, δηλαδή όλων των πολιτών, οι οποίοι συμμετείχαν ενεργά στην υλοποίησή του. Η δημιουργία του Παρθενώνα είχε ως στόχο να εξυμνήσει και να αναδείξει τα επιτεύγματα της αθηναϊκής πολιτείας, ολόκληρου δηλαδή του αθηναϊκού λαού.

Περιγραφή του ναού του Παρθενώνα

Ο Παρθενών ήταν ένας περίπτερος ναός, δηλαδή με κίονες γύρω γύρω, δωρικού ρυθμού. Στις στενές του πλευρές είχε 8 κίονες και στις μακριές 17. Στο εσωτερικό του υπήρχε ο σηκός, δηλ. ο ναός της Αθηνάς. Στις στενές πλευρές του σηκού σχηματίζονταν ο πρόναος και ο οπισθόδομος του ναού με 6 κίονες ο καθένας. Μέσα στον σηκό ήταν τοποθετημένο το χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς Αθηνάς, έργο του Φειδία, το οποίο έχει χαθεί ή καταστραφεί και το γνωρίζουμε μόνο από αντίγραφά του. Στο δυτικό διαμέρισμα του σηκού φυλάσσονταν ο δημόσιος θησαυρός, τα αφιερώματα στη θεά και το ταμείο της αθηναϊκής συμμαχίας.

Ο Παρθενών είναι ένας από τους μεγαλύτερους σε μέγεθος κλασικούς ναούς. Έχει μήκος 69,50 μ. και πλάτος 30,88 μ., δηλαδή έκταση πάνω από 2.000 τ.μ. Είναι χτισμένος από 16.500 μαρμάρινα μέλη διαφόρων μεγεθών: από τα τεράστια επιστύλια μήκους 4,30 μ. και βάρους 5-10 τόνων μέχρι τα μαρμάρινα κεραμίδια που έφταναν σε αριθμό τις 9.000.

Ο γλυπτός διάκοσμος του Παρθενώνα

Ο γλυπτός διάκοσμος του Παρθενώνα ανατέθηκε κυρίως στον Φειδία και τους μαθητές του.

Οι δημιουργοί τους διακόσμησαν:

- Τις 92 μετόπες, δηλ. τις λίθινες επιφάνειες ύψους 1,20 μ., που ήταν τοποθετημένες επάνω από τους εξωτερικούς κίονες και περιβάλλουν όλες τις πλευρές του μνημείου. Στις μετόπες του Παρθενώνα απεικονίζονταν σε μαρμάρινα ανάγλυφα σκηνές από τη Γιγαντομαχία, την Κενταυρομαχία, την Αμαζονομαχία και τον Τρωικό Πόλεμο.
- Τα δύο αετώματα, δηλ. τις μεγάλες τριγωνικές επιφάνειες που βρίσκονται στις δύο στενές πλευρές του Παρθενώνα, ανάμεσα στις μετόπες και τη δίριχτη σκεπή του ναού. Στα αετώματα είχαν τοποθετηθεί μεγάλα γλυπτά, κυρίως με τους θεούς του Ολύμπου, με πιο χαρακτηριστική αναπαράσταση τη «μάχη» ανάμεσα στην Αθηνά και τον Ποσειδώνα για το ποιος απ' τους δύο θεούς θα δώσει το όνομά του στην πόλη.

- Τη ζωφόρο του ναού, δηλ. τις λίθινες επιφάνειες στο επάνω μέρος του εσωτερικού ναού του Παρθενώνα, που περιβάλλουν όλες τις πλευρές του σηκού. Στη ζωφόρο μήκους 160 μ. απεικονίζεται σε 115 μαρμάρινα ανάγλυφα ύψους 1 μ., η λαμπρή πομπή των Παναθηναίων. Στον 3^ο όροφο του μουσείου της Ακρόπολης που έχει ίδιες διαστάσεις και προσανατολισμό με τον Παρθενώνα, εκτίθενται τα γλυπτά του Παρθενώνα με πανομοιότυπη τοποθέτηση, όπως και στο ναό. Συνδυάζονται τα αυθεντικά μαρμάρινα έργα ή τμήματά τους με γύψινα αντίγραφα όσων φυλάσσονται σε άλλα μουσεία του εξωτερικού, κυρίως στο Βρετανικό Μουσείο όπου κατέληξαν μετά την αρπαγή τους από τον Άγγλο λόρδο του Elgin το 1801-1803.

Άλλα μνημεία γύρω απ' την Ακρόπολη

Γύρω απ' την Ακρόπολη, αλλά και πάνω στο βράχο υπήρχαν πλήθος άλλα ιερά, ναοί, μνημεία και άλλα δημόσια κτίρια. Τα πιο σπουδαία μνημεία βρίσκονταν στις νότιες πλαγιές του βράχου της Ακρόπολης.

- **Το ιερό και το θέατρο του Διονύσου Ελευθερέως**

Χτίστηκε στο τέλος του 6^{ου} π.Χ. αι. Εκεί δόθηκαν οι πρώτες θεατρικές παραστάσεις στην ιστορία κατά τη γιορτή των Μεγάλων Διονυσίων. Μετά τους κλασικούς χρόνους, η εκκλησία του δήμου συνερχόταν στο θέατρο του Διονύσου, όπου οι Αθηναίοι πολίτες κάθονταν στα καθίσματα του κοίλου. Το θέατρο έπαψε να χρησιμοποιείται μετά την καταστροφή των Ερούλων το 267 μ.Χ.

- **Η στοά του Ευμένους**

Δυτικά του θεάτρου του Διονύσου οικοδομήθηκε τον 2^ο π.Χ. αι. μακρά στοά, δωρεά του βασιλιά της Περγάμου Ευμένη Β', που είχε σκοπό να προστατεύει τους θεατές του θεάτρου σε περίπτωση κακοκαιρίας.

- **Το Ασκληπιείο**

Ήταν το ιερό του θεού-ιατρού Ασκληπιού. Τα περισσότερα κτίρια χτίστηκαν κατά τον 4^ο αι. π.Χ. Υπήρχε διώροφη στοά όπου οι ασθενείς κατακλίνονταν για να δουν στον ύπνο τους τον θεό ή τον τρόπο θεραπείας τους.

- **Το Ωδείο Ηρώδη του Αττικού (Ηρώδειο)**

Το 160 μ.Χ. χτίστηκε με δωρεά του πάμπλουτου Αθηναίου σοφιστή Ηρώδη του Αττικού το ομώνυμο Ωδείο, για να στεγάσει τους μουσικούς αγώνες των Παναθηναίων.

Βιβλία για διάβασμα:

Η Ακρόπολη μέσα απ' το μουσείο της, του Πάνου Βαλαβάνη, εκδόσεις ΚΑΠΟΝ

Η αρχαία Αθήνα της Ελένης Σβορώνου, εκδόσεις ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ

Μουσείο Ακρόπολης. Σύντομος οδηγός